

Marko Đurakić

PEDALNI POZITIV – NAJRJEĐI TIP ORGULJA NA PODRUČJU SJEVERNE HRVATSKE

Uvod

Orguljski fond na području Republike Hrvatske (prema neslužbenim podatcima) danas broji osamstotinjak instrumenata različitih tehničkih i umjetničkih značajki.¹ To su instrumenti koji su nastali u razdoblju od prve polovice 17. pa sve do 21. stoljeća. Oni su odraz glazbene prakse vremena u kojem su nastali, ali i geografske povezanosti sa zapadnim zemljama (ponajviše pod bečkom krunom). Tekst donesen u ovom radu rezultat je sustavnih terenskih i arhivskih istraživanja. Terenska istraživanja obavljena su 2012. – 2014. te 2020. godine,² a arhivska, o postojećem i danas nepostojećem orguljskom fondu, 2015. – 2020. Sva istraživanja proveo je autor teksta. Rezultati o tipologiji orgulja, odnosno o pedalnim pozitivima i njihovu povijesnom putu ovdje se prvi put javno objavljuju.

Tipologija orgulja na području sjeverne Hrvatske³

O tipologiji orguljskoga fonda na području Hrvatske do sada se pisalo vrlo

malo; točnije, problematika tipologije do sada nije sustavno obrađivana. S obzirom na kompleksnost konstrukcijskoga aspekta orgulja, njihova se tipologija (tehničke i umjetničke značajke) određuje detaljnim organološko-orguljarskim analizama. Upravo rezultatima tih pregleda utvrđujemo konstrukcijsko-tehnička rješenja instrumenata te ih na temelju toga svrstavamo u određeni tip. Zahvaljujući takvu (organološkomu) pristupu, danas možemo s velikom preciznošću odrediti kakvi su se tipovi instrumenata gradili u određenom razdoblju te kakvi tipovi (još) danas postoje. Najvažniji čimbenici koji utječu na gradnju i tipologiju orgulja su političke prilike, arhitektonske i akustičke odlike prostora za koji se grade, potrebe naručitelja,⁴ platežna moć naručitelja, ali i razina znanja orguljaša. Analizom i usporedbom podataka o tehničkim i umjetničkim značajkama orguljskoga fonda na području Republike Hrvatske dolazimo do zaključka kako na području Hrvatske postojeće instrumente možemo podijeliti u sljedeće grupe:⁵ portativ,⁶

¹ Do tog je broja autor teksta došao analizom i usporedbom podataka Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske (zapisnici popisa koje je provodio Republički zavod za zaštitu spomenika kulture pod vodstvom Ladislava Šabana 1972. – 1975. te pregledom fonda koji su na terenu proveli organolozi Emin Armano i Marko Đurakić.

² Zapisnici o pregledu instrumenata nalaze se u Povjerenstvu za orgulje Bjelovarsko-križevačke biskupije u Bjelovaru.

³ Više o podjeli Hrvatske na sjevernu i južnu regiju s obzirom na orguljski fond smješten u tim regijama vidi u: Jagoda MEDER, *Orgulje u Hrvatskoj*, Zagreb, 1992., str. 7.

⁴ Ovaj se čimbenik od svih navedenih najmanje spominje. Ponajviše se odnosi na umjetničke značajke orgulja. Više o njemu vidi u: Walter KWASNIK, *Die Orgel der Neuzeit*, Im Staufen – Verlag zu Köln u. Krefeld, 1948., str. 132.

⁵ Emin ARMANO, *Orgulje hrvatskih graditelja tragom Ladislava Šabana*, Zagreb, 2006., str. 41–43 i ustanovljeni podatci koji su rezultat terenskoga istraživanja koje su organolozi Emin Armano i Marko Đurakić proveli u razdoblju 2004. – 2008., 2011., 2012. – 2014. i 2020. godine.

⁶ Ovaj tip instrumenta Armano posebno ne spominje. Riječ je o prenosivom instrumentu veličine do četiri

pozitiv, pozitiv s pedalom, orgulje i orgulje bez pedala.

Pozitiv s pedalom⁷

Orgulje su u svojem ranom obliku zapravo bile pozitiv.⁸ U konstrukcijskom smislu važnu razliku između orgulja i (pedalnoga) pozitiva čini svirna traktura manuala.⁹ Ona je kod (pedalnih) pozitiva s (dugim) probodnicama, a orgulje imaju redukcijsku dasku odnosno velaturu. Iz tog je razloga »teilung« (redosljed svirala na zračnici kod pozitiva) uvijek kromatski. U akustičkom smislu razliku čini koncepcija registarske dispozicije, broj registara te principalova osnova, koja je kod pozitiva u pravilu 4-stopna (nešto rjeđe 2-stopna). Takvi tipovi gradili su se tijekom prve polovice 19. stoljeća.¹⁰ Prema poznatim i dostupnim podacima, na području Hrvatske sagrađeno je desetak pedalnih pozitiva, a do danas su ostala sačuvana tri.¹¹ Podatci skupljeni tijekom istraživanja upućuju na to da su pedalni pozitivi na području Hrvatske instrumenti veličine od 8 do 10 registara raspoređenih na jedan manual i pedal. Najpoznatiji hrvatski graditelj koji je gradio takav tip instrumenta bio je Paul Pump.¹² Sama potreba gradnje takva

tipa instrumenta ponajviše je uvjetovana arhitektonskim i akustičnim odlikama prostora. Budući da je većina sakralnih prostora manja te su pjevališta niska, bilo je potrebno graditi instrumente koji ne idu u visinu. Najveći problem pri gradnji pedalnih registara predstavljala su niska pjevališta. Glavno je pitanje bilo kako na njih smjestiti najduže svirale manualnih i(li) pedalnih registara, pogotovo *subbassa 16'* (poklopljene svirale veličine su 2600 – 3000 mm), te *violonbassa 16'* (otvorene svirale dužine su oko 5500 mm). Taj su problem graditelji rješavali tako da su manualnu dispoziciju koncipirali sa 8-stopnom poklopljenicom, a pedalnu sa 8 i 4-stopnim registrima.¹³

Kućište

Kućište ima konstrukcijsku i akustičku svrhu, a ono se kod pedalnih pozitiva sastoji od dva dijela. U donjem dijelu, bazi, nalaze se zračnice sa sviralnim gredama te kod nekih instrumenata i mijeh. U gornjem dijelu kućišta (najvidljiviji dio iz lađe i svetišta crkve) s do 3 prospektna polja nalazi se fonički materijal. U prospektu se nalazi 4-stopni principal.

Sviraonik

Sviraonik je dio orgulja s napravama za uključivanje i isključivanje registara i tonova. Sami registarski i svirni prijenos, o čemu će biti riječi kasnije, uvjetuju položaj sviraonika te on nikad nije samostalan, što je kod orgulja (u užem smislu) moguće. Kod pedalnih se pozitiva on redovito nalazi na stražnjoj strani kućišta. Iznimku predstavlja pedalni pozitiv u kapei u Kutnjaku, gdje je sviraonik smješten na desnoj strani kućišta (gledano iz crkve).¹⁴ Sviraonik se sastoji od jedne manualne i pedalne klavijature opsega C/E-c³/d³¹⁵ odnosno C/E-a.¹⁶ Pedalne klavijature izvedene su na dva načina. Jedan

registra. Od pozitiva ga razlikuju umjetničke značajke. Točnije, rezultatima orguljarsko-organološke analize možemo utvrditi kako je riječ o instrumentu s najvećom sviralom 4-stopnom drvenom poklopljenicom. Poznati primjerci nalaze se u Virovitici (Gradski muzej), Zagrebu (Muzej za umjetnost i obrt), Vrtačama-Kalinju (kapela Sv. Duha) itd.

⁷ Više o pozitivima vidi u: Rudolf QUOIK, *Das Positiv in Geschichte und Gegenwart*, 1957.

⁸ Rudolf, QUOIK, *Das Positiv in Geschichte und Gegenwart*, Verlag Kassel und Basel, 1957.

⁹ Marko ĐURAKIĆ, »Orguljski fond na području Hrvatskoga zagorja«, *Studia lexicographica br. 19/20*, Zagreb, 2017., str. 121–122.

¹⁰ Marko ĐURAKIĆ, »Orguljski fond na području Hrvatskoga zagorja«, *Studia lexicographica br. 19/20*, Zagreb, 2017., str. 121.

¹¹ Sačuvani instrumenti nalaze se u crkvama u Cigleni, Kutnjaku i Starom Farkašiću. U izvornoj koncepciji pedalni pozitivi bili su i instrumenti u crkvama u Kostelu i Krapju. Budući da im je u potpunosti pregrađena svirna traktura, njih ovdje ne ćemo spominjati.

¹² Emin ARMANO, *Orgulje*, Zagreb, 2006., str. 322.

¹³ Emin ARMANO, *Orgulje*, Zagreb, 2006., str. 322.

¹⁴ Više o ovoj iznimci donosi se kasnije.

¹⁵ C, D, E, F, G, A, B-c/d³.

¹⁶ C, D, E, F, G, A, B-a.

je način da je pedal po položaju i izvedbi ravan paralelni,¹⁷ a drugi je izveden kao tipke (gazišta) koje proviruju iz podne daske »šablone«.¹⁸ Komande registara izvedene su kao (drvene) povlačnice ili (metalne) pomicaljke smještene u vodoravnom nizu s lijeve i desne strane sviraonika. Takav tip instrumenta nema spojeva, kolektiva i pomagala.

Slika 1. Stari Farkašić (pogled na sviraonik, 2014.)

Registarski i svirni prijenos

Registarski i svirni prijenos čini niz dijelova i naprava što služe za prijenos akcije uključivanja i isključivanja registara i tonova. Kod ovoga tipa instrumenta oni su mehanički, tj. kažemo kako su registarski i svirni prijenos mehanički. Svirna je traktura (manuala) s probodnicama, kao što je prethodno navedeno. Inače, izvan Hrvatske postoje i instrumenti kod kojih je svirni prijenos pedala također s probodnicama, no kod pedalnih pozitivna na području Hrvatske to nije primjer.

¹⁷ Takva je pedalna klavijatura kod instrumenata u crkvama u Kutnjaku i Starom Farkašiću.

¹⁸ Takva je pedalna klavijatura kod instrumenata u crkvama u Cigleni i Divuši.

Sustav opskrbe zrakom

Sustav za opskrbu zrakom niz je naprava koje služe za uzimanje atmosferskoga zraka, njegova stlačivanja, spremanja i provođenja do mjesta uporabe (zračnice i svirala). Postoje dva klinasta naizmjenično crpeće-spremišna mijeha koja se najčešće nalaze u bazi kućišta¹⁹, a ponekad i na vrhu kućišta.²⁰ U izvornom obliku, pokretali su se potiskivanjem jedne ili dviju poluga rukom.

Zračnice

Zračnica sa sviralnim gredama (na kojima se nalaze svirale) dio su koji omogućuje strujanje zraka iz sustava za opskrbu zrakom u svirale odabranih registara na sviraoniku. Analizom postojećih instrumenata možemo potvrditi kako su se rabila dva koncepta gradnje. Kod nekih instrumenata postoji samo jedna zračnica na kojoj je smješten fonički fundus manualnih i pedalnih registara,²¹ a drugi instrumenti imaju dvije zasebne zračnice, manualnu i pedalnu.²² Zračnice pedalnih pozitivna nalaze se u bazi kućišta pozitivna, a one su mehaničke s kličnicama i tonskim kancelama.

Registarske dispozicije

U registarskim dispozicijama pedalnih pozitivna, kao i svih instrumenata građenih tijekom prve polovice 19. stoljeća, prevladavaju labijalni registri.²³ Registarske dispozicije koncipirane su na osnovi 4-stopnoga *principalata* te na 8-stopnoj drvenoj poklopljenici. Osim njih postoje još otvoreni 4-stopni registar iz skupine flauta, 2-stopni registar *principalove menzure*, registar *quinta 1 1/3'* te dvoredna

¹⁹ Takvi su pedalni pozitivni u župnoj crkvi u Cigleni i u kapeli u Kutnjaku.

²⁰ Takav je pedalni pozitiv u župnoj crkvi u Starom Farkašiću.

²¹ Takav je pedalni pozitiv u župnoj crkvi u Cigleni.

²² Takvi su pedalni pozitivni u kapeli u Kutnjaku, odnosno u župnoj crkvi u Starom Farkašiću.

²³ Jedini orguljari s područja Hrvatske koji su u izvornim koncepcijama registarskih dispozicija tijekom prve polovice 19. stoljeća imali lingvalne (jezične) i to 8-stopne registre su Mathias Jeremitz i Franz Seibler.

mješanica, sagrađena od veličine stopa $1' + \frac{1}{2}'$. Opseg manuala je C/E - d³ (47 tipaka), a pedala C/E - a (18 tipaka, ali samo 12 svirala/tonova). Kao što je i prethodno navedeno, pedalna dispozicija temelji se na 8-stopnim i 4-stopnim registrima uglavnom principalove menzure.²⁴ Sve svirale registara iz skupine poklopljenica i flauta izrađene su od drva, a sve svirale principalova niza izrađene su od metala. Ovdje također treba navesti kako su menzure kod ovoga tipa instrumenta uže nego kod orgulja. Ni kod jednoga instrumenta nije pronađeno izvorno nazivlje registara. Nakon opisa tipoloških značajki, u nastavku slijede opisi nekolicine instrumenata.

Ciglana

Pedalni pozitiv sagrađen je 1843. godine kao opus 33.²⁵ Ponešto je bio popravljan 1893. i 1904. godine.²⁶ Ima osam registara (6+2). Zbog umjetničke i povijesne vrijednosti, tijekom Prvoga svjetskoga rata nije bio uključen u rekviziciju.²⁷ Križevački orguljar Viktor Erhatic popravio ga je 1943. godine.²⁸ Tijekom pregleda 1972. godine L. Šaban zabilježio je kako je instrument izvrsne zvučnosti te sačuvan u velikom postotku izvornosti.²⁹ Godine 2020. nije bio u funkciji.³⁰ Pedalni

Slika 2. Ciglana (pogled na sviraonik i svirnu traktura s probodnicama). Na slici se vidi zračnica na kojoj je smješten fonički materijal manualnih i pedalnih registara te svirni prijenos, 2012.

pozitiv smješten je na središnjem dijelu uz ogradu pjevališta. Sviraonik je ugrađen u niši na stražnjoj strani kućišta i zatvaraju ga dvokrilna vrata. Manubriji su smješteni s lijeve i desne strane manuala. Postoje dva klinasta naizmjenično crpeće-spremišna mijeha.

Dispozicija:

Manual: C/E - d³

Gedeckt 8', Principal 4', Flöte 4', Octav 2', Quint 1 1/3', Mixtur 2f

Pedal: C/E - a (12 tonova)

Violonbass 8', Octavbass 4'

Divuša

Pedalni pozitiv bio je sagrađen 1844. godine kao opus 36. Imao je deset registara (8+2).³¹ Zbog umjetničke i povijesne vrijednosti, tijekom Prvoga svjetskoga rata nije bio uključen u rekviziciju.³² Tijekom pregleda 1973. godine L. Šaban zabilježio je kako instrument tada nije bio u uporabi te je dio foničkoga materijala nedostajao.³³ Zapisi u kanonskim vizitacija-

²⁴ Ovdje ne treba miješati instrumente orguljara koji grade štajerskim manirama tijekom prve polovice 19. stoljeća, čija pedalna dispozicija također počiva na 8-stopnim i 4-stopnim registrima. Kao primjer navedimo instrumente Simona Otoniča (Hrašćina, župna crkva), Georga Gottharda Steininger (Štrigova, kapela sv. Jeronima).

²⁵ ŽA Ciglana, Knjiga spomenica počam od godine 1876. – Ciglana.

²⁶ Marko ĐURAKIĆ, *Orgulje Bjelovarsko-križevačke biskupije*, Bjelovar, 2015., str. 55.

²⁷ Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Nadbiskupski duhovni stol, dalje: NAZ, NDS predmetni spis br. 3835/1920.

²⁸ ŽA Ciglana, Knjiga spomenica počam od godine 1876. – Ciglana.

²⁹ Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine (dalje: MKIMRH), Zapisnik popisa, lokalitet Ciglana.

³⁰ Povjerenstvo za orgulje Bjelovarsko-križevačke biskupije Bjelovar, dalje: PZOBBK, predmetni spis – pedalni pozitiv u Ciglani.

³¹ Marko ĐURAKIĆ, »Stradanja orgulja na području današnje Sisačke biskupije tijekom Domovinskog rata«, *Tkalčić 20/2016.*, 2016., Zagreb, str. 99.

³² NAZ, NDS predmetni spis br. 3835/1920.

³³ MKIMRH, zapisnik popisa, lokalitet Divuša.

Slika 3. Divuša (pogled na kućište), 1973.

ma nakon Drugoga svjetskoga rata bilježe kako je pozitiv bio izvan funkcije.³⁴ S obzirom na broj registara, ovaj pedalni pozitiv bio je najveći. Godine 1991. uništen je od strane srpskoga agresora zajedno sa župnom crkvom.³⁵ Pedalni pozitiv bio je smješten na središnjem dijelu ugrađen u ogradu pjevališta. Sviraonik je bio smješten sa stražnje strane kućišta. Manubriji su bili smješteni s lijeve i desne strane manuala. Postojala su dva klinasta naizmjenično crpeće-spremišna mijeha.

Dispozicija:³⁶Manual: C/E - d³

Copol 8', Prinzipal 4', Flauten 4', Spitzflauten 4', Copula minor 4', Octav 2', Quint 1 1/3', Mixtur 2f

Pedal: C/E - a (12 tonova)

Violonbass 8', Octavbass 4'

³⁴ Kanonska vizitacija (dalje: KV), dekanat Kostajnica, 1948., 1954., 1962. i 1987.

³⁵ Marko ĐURAKIĆ, »Stradanja orgulja na području današnje Sisačke biskupije tijekom Domovinskog rata«, *Tkalčić 20/2016.*, 2016., Zagreb, str. 99.

³⁶ Zapisnik popisa, lokalitet Divuša. Konceptija registarske dispozicije manuala koja počiva na četiri 4-stopna registra i samo jednom 8-stopnom za sada nije zabilježena ni kod jednoga instrumenta proizišloga iz Pumppe radionice. S obzirom na to da instrument danas više ne postoji, kao relevantnu ćemo ipak uzeti dispoziciju koju je zabilježio L. Šaban.

Ferdinandovec³⁷

Pedalni pozitiv bio je sagrađen 1850. godine. Imao je osam registara (6+2).³⁸ Zahvaljujući iscrpnu zapisu u spomenici župe doznajemo vrlo važne podatke o ovom instrumentu koji danas, nažalost, više ne postoji. Budući da je 1930-ih godina bio izvan funkcije, 1934. godine izbačen je iz crkve.³⁹ Pedalni pozitiv bio je smješten na pjevalištu te razdijeljen u dva krila kućišta⁴⁰ i smješten na središnjem dijelu pjevališta. Sviraonik je bio smješten sa stražnje strane kućišta. Manubriji su bili smješteni s lijeve i desne strane manuala. Postojala su dva klinasta naizmjenično crpeće-spremišna mijeha.

Dispozicija:⁴¹Manual: C/E - d³

Cupel major 8', Principal 4', Flauta 4', Oktav 2', Kvint 1 1/2', Mikstura 2f

Pedal: C/E - a

Violabas 8', Oktavbas 4'

Kutnjak

Najstariji danas sačuvani pedalni pozitiv na području RH nalazi se u kapeli u Kutnjaku. Ime njegova graditelja nije nam poznato, kao ni godina izgradnje. Po svojim konstrukcijsko-tehničkim značajkama ponešto se razlikuje od ostalih pedalnih pozitivna. Iz jednoga predmetnoga spisa NDS-a doznajemo kako je on 1877. godine u kapelu u Kutnjaku bio premješten iz župne crkve u Kuzmincu.⁴² Ima osam registara (7+1). Pedalni 8-stopni re-

³⁷ O ovom instrumentu imamo najmanje podataka. Uzevši u obzir sačuvane arhivske podatke te analizom arhitektonskih odlika pjevališta (koje je za postavljanje orgulja vrlo nespretno), autor smatra kako je taj instrument bio pedalni pozitiv.

³⁸ Paškal CVEKAN, *Župa i selo Ferdinandovac*, Ferdinandovac, 1974., str. 80.

³⁹ KV, dekanat Đurđevac, 1924. i 1934.

⁴⁰ S obzirom na trakturu s probodnicama, podatak da su razdijeljene u dva krila kućišta pomalo je nespretno. Najvjerojatnije je kućište izgledalo slično kao u župnoj crkvi u Starom Farkašiću. Vidi sliku br. 1.

⁴¹ Paškal CVEKAN, *Župa i selo Ferdinandovac*, Ferdinandovac, 1974., str. 81.

⁴² NAZ, NDS predmetni spis br. 3283/1875.

Slika 4. Pedalni pozitiv u Kutnjaku (pogled na sviraonik na boku kućišta), 2020.

gistar nema vlastiti manubrij za uključivanje nego je stalno uključen. Ferdinand Heferer popravljao ga je 1897. godine.⁴³ Tijekom pregleda 1972. godine L. Šaban zabilježio je kako je instrument tada bio zapušten i izvan funkcije.⁴⁴ Isto stanje zatečeno je i 2020. godine te je utvrđeno kako su izvorne manualna i pedalna klavijatura zamijenjene novima.⁴⁵ Pedalni pozitiv smješten je na središnjem dijelu i ugrađen u ogradu pjevališta. Sviraonik je ugrađen na desnom boku kućišta (gledano iz crkve).⁴⁶ Manubriji su smješteni s lijeve i desne strane sviraonika. Postoje dva klinasta naizmjenično crpeće-spremišna mijeha.

Dispozicija:

Manual: C/E - c³

Gedeckt 8', Principal 4', Flöte 4', ostalo nije moguće utvrditi s obzirom na to da znatan dio foničkoga materijala nedostaje

⁴³ NAZ, NDS predmetni spis br. 2415/1900.

⁴⁴ Zapisnik popisa, lokalitet Kutnjak.

⁴⁵ PZOBKB, Predmetni spis – pedalni pozitiv u Kutnjaku.

⁴⁶ O ovom se može raspravljati. Ako uzmemo u obzir da je prospekt na prednjoj strani kućišta, možemo reći kako je instrumentalni ustroj pedalnoga pozitivu okrenut prema sviraču odnosno kako instrumentalni ustroj nema tipični smještaj unutar kućišta.

Pedal: C/E - a (12 tonova)
Gedeckt 8'

Stari Farkašić

Pedalni pozitiv sagrađen je sredinom 1840-ih godina.⁴⁷ Točnu godinu gradnje za sada sa sigurnošću ne možemo potvrditi budući da u zapisima kanonskih vizitacija nalazimo podatke kako je on sagrađen 1844., 1846. i 1848. godine.⁴⁸ Ima osam registara (6+2). Godine 1962. popravljao ga je F. A. Soban. Tijekom pregleda 1973. godine L. Š. zabilježio je kako je pedalni pozitiv zapušten i izvan uporabe.⁴⁹ Tijekom pregleda 2014. godine nedostajali su mjehovi te dio foničkoga materijala. Razorni potres 29. prosinca 2020. godine teško je oštetio župnu crkvu, a je li i u kojoj mjeri stradao pedalni pozitiv od posljedica potresa, u vrijeme nastanka rada nije bilo moguće utvrditi. Pedalni pozitiv smješten je na središnjem dijelu i ugrađen u ogradu pjevališta. Sviraonik je ugrađen u niši na stražnjoj strani kućišta i zatvaraju ga dvokrilna vrata. Manubriji su smješteni s lijeve i desne strane manuala. Postoje dva klinasta naizmjenično crpeće-spremišna mijeha.

Dispozicija:

Manual: C/E - d³

Gedeckt 8', Principal 4', Flauto 4', Octav 2', Quint 1 1/3', Mixtur 2f

Pedal: C/E - a

Octavbass 8', Choralbass 4'

Sačuvani pedalni pozitiv

Razni čimbenici koji utječu na gradnju orgulja utječu i na nestajanje orgulja. Usporedbom podataka skupljenih ponajprije iz župnih arhiva, dolazimo do podataka kako danas barem na sto i deset lokaliteta na području RH više ne postoje orgulje. Kriteriji za valorizaciju instrume-

⁴⁷ Oznaku opusa i godine gradnje najčešće nalazimo u unutrašnjosti zračnice, no u ovom instrumentu na tom mjestu nije pronađena.

⁴⁸ KV, dekanat sisački, 1926., 1935., 1954. i 1974.

⁴⁹ Zapisnik popisa, lokalitet Stari Farkašić.

nata (unikatnost, izvornost, stanje [očuvanost], kvaliteta te stupanj ugroženosti) upućuju na to da je riječ o instrumentima koji s obzirom na svoja konstrukcijsko-tehnička rješenja zauzimaju vrlo važno mjesto u cjelokupnom orguljskom opusu na području RH. Od tri sačuvana i postojeća pedalna pozitivna status pojedinačno zaštićenoga kulturnoga dobra imaju instrumenti u Cigleni⁵⁰ i Kutnjaku.⁵¹ Poražavajuća je činjenica kako ni jedan od preostalih pedalnih pozitivna danas više nije u svirnom stanju.

Zaključak

Cilj ovoga rada bio je prikazati tip orgulja pedalni pozitiv s njegova konstrukcijsko-tehničkoga aspekta. Osim toga, donesen je i kraći povijesni put svakoga od tih instrumenata. Analizom tehničkih i umjetničkih značajki danas postojećih instrumenata više doznajemo o glazbenoj praksi (prije svega crkvenoj) određenoga vremena te s velikom preciznošću možemo utvrditi kakvi su se instrumenti u određenim razdobljima gradili. Osim toga, orguljarsko-organološke obrade pomažu nam bolje spoznati različite tipove instrumenata te odgovoriti na pitanje kako valorizirati te instrumente. Valorizacija ne treba nužno podrazumijevati isključivo vrjednovanje instrumenta kao kulturnoga dobra, nego se ponajprije misli na to kako takav tip instrumenta s obzirom na izazove 21. stoljeća danas može egzistirati. Upravo objavom rezultata orguljarsko-organoloških istraživanja te progovaranjem o problematici povijesnih instrumenata pokušavamo utjecati na podizanje svijesti o kulturnom blagu te unikatnosti i posebnosti orguljskoga fonda Republike Hrvatske.

⁵⁰ Pedalni pozitiv zaštićen je rješenjem Uprave za zaštitu kulturne baštine, Sektor za konzervatorske odjele i inspekciju, Konzervatorskoga odjela u Bjelovaru od 2020. godine. Broj preventivne zaštite je P-5567. Usmeno priopćila gđa Zrinka Studen.

⁵¹ Pedalni pozitiv zaštićen je prema utvrđenim uvjetima MKIMRH rješenjem od 2004. godine. Broj trajne zaštite je Z-1805. Usmeno priopćila gđa Zrinka Studen.

Izvori

1. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Ladislav Šaban, Zapisnici popisa orgulja, 1972.-1975.
2. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Kanonska vizitacija, dekanat Đurđevac, 1924. i 1934.
3. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Kanonska vizitacija, dekanat Sisak, 1926., 1935., 1954. i 1974.
4. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Kanonska vizitacija, dekanat Kostajnica, 1948., 1954., 1962. i 1987.
5. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 3283/1875.
6. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 2415/1900.
7. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 3835/1920.
8. Povjerenstvo za orgulje Bjelovarsko-križevačke biskupije Bjelovar, Predmetni spisi: Pedalni pozitivni u Cigleni, Kutnjaku i Starom Farkašiću
9. Župni arhiv Ciglana, Knjiga spomenica počam od godine 1876.

Literatura

1. Emin ARMANO, *Orgulje hrvatskih graditelja tragom Ladislava Šabana*, Zagreb, 2006.
2. Paškal CVEKAN, *Župa i selo Ferdinandovac*, Ferdinandovac, 1974.
3. Marko ĐURAKIĆ, »Stradanja orgulja na području današnje Sisačke biskupije tijekom Domovinskog rata«, *Tkalčić 20/2016.*, Zagreb, 2016.
4. Marko ĐURAKIĆ, »Orguljski fond na području Hrvatskoga zagorja«, *Studia lexicographica br. 19/20*, Zagreb, 2017.
5. Marko ĐURAKIĆ, *Orgulje Bjelovarsko-križevačke biskupije*, Bjelovar, 2015.
6. Walter KWASNIK, *Die Orgel der Neuzeit*, Im Staufen – Verlag zu Koln u. Krefeld, 1948.
7. Jagoda MEDER, *Orgulje u Hrvatskoj*, Zagreb, 1992.
8. Rudolf QUOIKA, *Das Positiv in Geschichte und Gegenwart*, Verlag Kassel und Basel, 1957.